

Ideja o razcepljenosti naroda – sestavni del javnega govora na Slovenskem od konca 19. stoletja do danes

Mateja Ratej*

1.01 Izvirni znanstveni članek
UDK 94:323(497.4)"18/..."

Mateja Ratej: Ideja o razcepljenosti naroda – sestavni del javnega govora na Slovenskem od konca 19. stoletja do danes. Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 86=51(2015), 1, str. 70–86

Avtorica se v razpravi ukvarja z razvojem ideje o razcepljenosti slovenskega naroda in njeno prisotnostjo v slovenskem javnem govoru. Odgovor za uspešnost politizacije domnevnega razkola nacionalne skupnosti išče v tesni navezanosti nacionalnega koncepta pri Slovencih na Katoliško cerkev, ki narod razumeva kot družino, katere razkol je poguben sam po sebi. Obenem avtorica zagovarja tezo, da gre pri ideji za skupinski vzorec obnavljanja vprašanja razcepljenosti za izživetje skupnostne travme, nastale zaradi krvave kulminacije političnega konflikta med pripadniki (nacionalne) skupnosti v času druge svetovne vojne in neposredno po njej.

Ključne besede: slovenska zgodovina, 20. stoletje, zgodovina idej, nacionalni koncept

1.01 Original Scientific Article
UDC 94:323(497.4)"18/..."

Mateja Ratej: The Idea of a Divided Nation – A Component Part of Public Speech in Slovenia from the End of the 19th Century until Today. Review for History and Ethnography, Maribor 86=51(2015), 1, pp. 70–86

In this treatise the author deals with development of the idea of the Slovene nation's division and its presence in the Slovene public speech. The answer to a successful

* Dr. Mateja Ratej, znanstvena sodelavka, Inštitut za kulturno zgodovino ZRC SAZU, Novi trg 1, 1000 Ljubljana, mratej@zrc-sazu.si

politicisation of the supposed split of the Slovene national community is searched for in the close attachment of the Slovene national concept to the Catholic Church, which understands a nation as a family, i. e. as a cell that has its own common language and whose split is, in itself, fatal. At the same time the author also defends the hypothesis that this idea is a collective pattern of restoring the division question for overcoming the collective trauma, which is the result of the bloody climax of the political conflict between members of the (national) community during the World War II and directly afterwards.

Key words: Slovene history, 20th century, history of ideas, national concept

Eden najuglednejših teoretikov nacionalizma Anthony Smith razlaga narod kot poimenovano človeško skupnost, ki naseljuje domovino in ima skupne mite, skupne spomine in eno ali več prvin obče kulture in določeno stopnjo solidarnosti vsaj med elitami.¹ Slovenski zgodovinar Peter Štih medtem razlaga, da je preteklost oziroma spomin nanjo temeljni del vsake nacionalne identitete, saj v sedanjosti ohranja skupnost v povezani obliki. Zavest o skupni usodi v preteklosti legitimira obstoj skupnosti v sedanjosti. Zgodovinopisju pri tem ne gre toliko za odkrivanje zgodovinske resnice kot za zadostitev potrebi po oblikovanju in ohranjanju »mi-občutka« in s tem narodne zavesti in identitete v sedanjosti. V službi nacionalnih zgodovin nastala zgodovinska podoba, ki je v Evropi še zmeraj prisotna na nivoju zgodovinskega spomina in zavesti, vidi tako v evropskih narodih med seboj jasno zamejene, stabilne in objektivno določljive socialne in kulturne skupnosti, ki se med seboj že od nekdaj jasno razlikujejo po jasnih obeležjih, kot so jezik, zgodovina, običaji, nacionalni karakter ipd. Pojavlja se kot sredstvo legitimacije naroda, njegove emancipacije, integracije in tudi jasne ločitve od drugih narodov. Miti in stereotipi imajo zato pomembno konstitutivno mesto znotraj nacionalnih zgodovin. Še več, Štih zaključí, da ima napačno razumevanje lastne zgodovine bistveno vlogo pri konstituiranju naroda.²

Od druge polovice 19. stoletja je tudi (samo)razumevanje Slovencev utemeljeno na nacionalnem konceptu. Zgodovinarka Marta Verginella ugotavlja, da odtlej vsakemu preoblikovanju političnega reda na Slovenskem in vzpostavitvi novih institucionalnih okvirov sledi izoblikovanje novih identifikacijskih oprijemališč, ki po eni strani zahtevajo prestrukturiranje

¹ Smith, *Nacionalizem*, 24.

² Štih, *Miti in stereotipi v podobi starejše slovenske nacionalne zgodovine*, 30.

kolektivnega spomina, po drugi pa aktiviranje pozabe in prevrednotenje zgodovine.³

Ko so Slovenci leta 1918 postali državljani Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev (SHS), je bil javni govor (tj. politični posegi v sfero javnega) v prizadevanju za nov začetek v razvoju skupnosti podvržen zametovanju avstro-ogrske preteklosti druge polovice 19. in začetka 20. stoletja. Po mnenju zgodovinarja Petra Vodopivca so bili ob razpadu Avstro-Ogrske številni Slovenci prepričani, da ne bodo imeli z Nemci nikakršnih stikov več, celo gospodarskih ne. Jugoslovanski Slovenci so po letu 1918 zaživel v povsem novi kulturni realnosti, četudi so si različni izobraženski, politični, gospodarski idr. krogi jugoslovanstvo pred državno združitvijo predstavljali na sila različne načine. A v gibanju za jugoslovansko državo, ki se je v zadnjih dveh letih prve svetovne vojne razvilo v okviru habsburške monarhije, so imeli Slovenci nesporno vodilno in odločilno vlogo. Pri tem je bila 'Jugoslavija' v očeh velike večine slovenskega prebivalstva sinonim za 'narodno državo', ki bo uresničila slovenske težnje po 'samoodločbi' in narodni samostojnosti.⁴

Neposredno pred oblikovanjem jugoslovanske države je bilo nacionalno izrekanje za Srbe, Hrvate ali Slovence v vrhu najvplivnejše slovenske politične stranke med obema vojnama – Slovenske ljudske stranke – označeno kot nedemokratično v primerjavi z »demokratičnim pojmovanjem troimenega jugoslovanskega naroda«. Strankin vodja Anton Korošec je bil ob razpadu Avstro-Ogrske eden ključnih predstavnikov »jugoslovanskega naroda« v mednarodni javnosti. Šele po monopolizaciji oblasti Slovenske ljudske stranke v Sloveniji s parlamentarnimi volitvami leta 1923 je postalo v strankinem javnem nastopanju res ravno nasprotno, saj se je v jugoslovanskem političnem prostoru profilirala kot avtonomistična stranka, tj. zagovornica zakonodajne avtonomije za Slovence.⁵

Ne glede na to jugoslovanska usmeritev slovenskih političnih elit do razpada Kraljevine Jugoslavije ni bila nikoli sporna. Teolog in eden najprodornejših mislecev slovenskega katoliškega političnega tabora med svetovnimi vojnama Josip Jeraj je leta 1940 v brošuri *Slovenci in Jugoslavija* med drugim zapisal: »Kakor ni družine brez skrbnega gospodarja, tako tudi ni države brez državnega krmilarja – kralja. Kar je gospodar v družini, to je kralj v državi. Kakor je očetova oblast v družini po naravi nujna in od Boga

³ Verginella, *Od spomina do zgodovine*, 13.

⁴ Vodopivec, *Pred ponovno odločitvijo*, 365–67.

⁵ Ratej, *Koroščevo razumevanje demokracije*, 138.

hotena, tako je tudi po naravi nujna in od Boga hotena državna oblast. /.../ Če državljani složno podpirajo kralja in njegove pomočnike – ministre ter uradnike, če natančno izpolnjujejo državne postave, vestno plačujejo pravične davke, raste in se razcvita država.»⁶

Ključni integrativni element jugoslovanske ideje je bil patriotizem, za abstraktnim pojmom pa se je tedaj skrivala ljubezen do kraljeve dinastije Karađorđević, ki je posebljala skupno jugoslovansko državo. Regenta Aleksandra, kasnejšega jugoslovanskega kralja, so Slovenci junija 1920 ob njegovem prvem uradnem obisku Ljubljane po zedinjenju pozdravili kot »sina naroda in simbol osvobojenja naroda«, kralj pa je Slovence pozdravil kot krvne brate.⁷ Tudi Josip Jeraj je leta 1926 pisal o tem, da so z nastankom jugoslovanske države uresničene tisočletne sanje Slovencev: *»Tudi mi Jugoslovani, ki smo si ustvarili tako lepo samostojno državo, ne smemo zao-stajati, da s temeljito državljsansko vzgojo ustvarimo novi rod, ki ne bo samo razumeval države in njenih nalog, temveč znal tudi za njo in svojo narodno svobodo se žrtvovati in če treba, umreti. /.../ Vsaka država mora torej temeljiti, ako hoče biti trajna in zdrava, v tej neizčrpljivi in vedno ustvarjajoči narodni duši, ne sme biti razumska konstrukcija državnikov in generalov, temveč izraz žive, silne in nezlomljive življenjske zavesti narodnih družin.»⁸*

Uradna politika največje slovenske politične stranke je v vsem medvojnem obdobju učinkovito izničevala antagonizem med slovenskim nacionalnim konceptom in ljubeznijo do kralja (tj. domovine, tj. jugoslovanske države) ter ju sestavljala v skladno idejno celoto.⁹ Minister brez listnice v vladi Milana Stojadinovića Miha Krek iz Slovenske ljudske stranke je, na primer, septembra 1937 v svojem govoru na taboru katoliške prosvete na Ptujju povedal, da sta »slovenstvo in jugoslovanstvo tega naroda na severnih mejah Jugoslavije življenjsko med seboj vezani lastnosti, ki druga brez druge ne moreta obstojati.«¹⁰ Minister za notranje zadeve in predsednik jugoslovanske vlade Anton Korošec je skoraj deset let pred tem julija 1928 v Žalcu na odmevni proslavi ob 60-letnici slovenskih političnih taborov prav tako utrjeval jugoslovansko idejo, ko je dejal: *»Obranimo ljubezen do vere, narodnosti in države in do njega, ki močno ljubi slovenski narod, do našega kralja.»¹¹*

⁶ Jeraj, *Slovenci in Jugoslavija*, 10–11.

⁷ *Slovenec*, 26. 6. 1920, 2; 27. 6. 1920, 2.

⁸ Jeraj, *Državljsanska vzgoja*, 15.

⁹ Ratej, *Jugoslovani iz zadrege ali iz prepričanja?*, 192.

¹⁰ *Slovenec*, 21. 9. 1937, 3.

¹¹ *Slovenec*, 17. 7. 1928, 1.

Četudi izraženo ob točno določenem času, ob desetletnici prve jugoslovanske države, bi Slovenci naslednje razmišljanje genialnega Miroslava Krleže utemeljeno brali po vsakem prelomu, ki jih je v nemirnem 20. stoletju peljal iz ene državne stvarnosti v drugo: »Vsi tako imenovani izobraženi /.../ in 'inteligentni' naši sodobniki (ki nekaj malega razumejo o znanosti) nas prepričujejo, da je to, kar smo imeli zadnjih deset let čast doživljati 'zgodovina'. To so bili 'zgodovinski dnevi najvišjega sloga'; zgodovinski motivi, nedvomno vredni, da bi bili kot štiribarvna priloga vključeni v zgodovinsko monografijo, ki bo bodočim pokolenjem predočevala življenje naših dni. Te zgodovinske dneve 'najvišjega sloga' lahko gledamo z neštevilnih stališč, od katerih je vsako drugačno, ker se razlikujejo po relativnosti interesa in možganov, razuma in čustva, elementov (kajpada), ki so zelo varljivi in nezanesljivi. Gledani skozi lupo kakega plačanega kronista, dvorskega svetnika in mumije, odlikovane z najvišjimi priznanji in lentami, se ti dogodki lahko modelirajo s patetično lažnivostjo stavkov, ki šklepetajo, kakor rebra trhlih stoletnih okostij. /.../ Odveč je, mislim, dokazovati, da taki klišeji ne povedo veliko o zgodovinski resničnosti zgodovinskih dogodkov, ki so zaklet ali prismuknjen proces in ki se v vsakem pogledu razlikujejo od kaligrafskega načina, kakršnega goje po čitankah za ljudske šole.«¹²

Po drugi svetovni vojni se je ob prehodu v socialistično Jugoslavijo v oblastni retoriki na Slovenskem zgodil nov obrat. Za avnojsko politično skupnost je postala bivša Kraljevina Jugoslavija sinonim za skorumpirano, izžemajočo, polfašistično državno tvorbo. Ob nemškem napadu na Kraljevino aprila 1941 so se člani Komunistične partije Slovenije (KPS) prostovoljno vključili v obrambo države. Na ustanovnem sestanku protiiperialistične fronte v stanovanju slovenskega književnika Josipa Vidmarja v Ljubljani so sodelovali predstavniki KPS, sindikalni predstavniki krščanskih socialistov, oporečniki iz telovadnega društva Sokol in kulturni delavci. Protiimperialistična fronta se je junija 1941 preimenovala v Osvobodilno fronto (OF) slovenskega naroda. Čeprav je bila oblikovana koalicijsko, so bila že od vsega začetka v ospredju načela slovenskih komunistov. Ti so bili zavezani smernicam Komunistične partije Jugoslavije, ki je vodila prorusko, protinemško in protiangleško, tj. protiiimperialistično politiko. Slovenci so se med vojno množično vključili v OF, po koncu vojne in oblikovanju socialistične Jugoslavije pa se je njena vloga še povečala, saj je postala organizacijski okvir množičnega političnega življenja in možnost

¹² Krleža, *Deset krvavih let*, 5 in 8.

za udejanjanje politike komunistov.¹³ V javni izreki slovenskega prostora ni moglo biti več ne duha ne sluha o ljubečem odnosu Slovencev do (srbske) kraljeve dinastije Karađorđević.

Zadnji prelom državne realnosti v razvoju slovenske nacionalne stvarnosti se je zgodil s slovensko državno osamosvojitvijo leta 1991. Javni govor skuša odtlej zaobiti, da so se Slovenci kot skupnost oblikovali tudi v socialističnem sistemu. Najbolj očitni in dosledni poskusi hladnega distanciranja od predhodnega socialističnega režima so v samostojni Sloveniji potekali v letih 2004–2008, ko je bil predsednik slovenske vlade Janez Janša. Marca 2007 je na Slovenski akademiji znanosti in umetnosti slavnostno odprl simpozij Kultura in politika, kjer je obdobje slovenske državne osamosvojitve označil za »najusodnejše obdobje slovenske zgodovine«.¹⁴ Minister za zunanje zadeve Dimitrij Rupel je februarja 2005 v sobotni prilogi časnika Delo med drugim zapisal: »*Lansko poletje so me varuhi komunistične kontinuitete /.../ izključili iz vlade, kar zame ni bilo ravno prijetno,*« posebno še, ker nepridipravi »po starih komunističnih vzorcih« še zmeraj zasedajo ves slovenski medijski prostor. Zunanji minister je političnim prikaznim preteklosti sporočil, da so imeli na voljo dolgo obdobje od leta 1945, ko so lahko vladali po svoje, sedaj pa je nastopil nov, drugačen čas; »varuhom komunistične kontinuitete« je očital pozivanje h kulturnemu boju.¹⁵

Ko je Janša leta 2004 prevzel vodenje slovenske vlade, so nekateri volilnemu razpletu naklonjeni medijski analitiki to interpretirali kot »poraz logike kulturnega boja«. Glavne zasluge za to naj bi imele tako imenovane pomladne stranke, ki so se v predvolilni kampanji za državnozborske volitve distancirale od »kulturnobojnih tem«, tj. odnosa do dogajanj med drugo svetovno vojno, družbene vloge Katoliške cerkve ipd.¹⁶ Vendar je bila pred izvedbo zakonodajnega referendumu o Zakonu o ratifikaciji Arbitražnega sporazuma med vladama Republike Slovenije in Republike Hrvaške poleti 2010 na pobudo strankarske politike, ki sama sebe razume kot pomladno, progresivno, v slovenski politični prostor ideja o razcepljenosti naroda ponovno obujena.¹⁷ Ko so poslanci Državnega zbora jeseni 2010 razpravljali o nakupu vojaških oklepnikov pri finskem podjetju Patria, natančneje, o vpletenosti Janševe vlade v domnevno koruptivna dejanja v zvezi s tem, je poslanec Franc Cukjati smelo, ne pa tudi presenetljivo,

¹³ Godeša, *Ustanovitev Osvobodilne fronte slovenskega naroda*, 609–610.

¹⁴ Janša, *Uvodni nagovor k srečanju*, 18.

¹⁵ *Delo* – sobotna priloga, 26. 2. 2005, 8.

¹⁶ Tomšič, *Poraz logike kulturnega boja*, 7.

¹⁷ *Večer*, 22. 6. 2010, 8.

izjavil: »Tisti, ki Janšo poznamo, vemo, da so to podtikanja, da je to nadaljevanje državljanske vojne.«¹⁸

Slovenska sorazmerno majhna (nacionalna) skupnost se z intenco pozabe na specifičen način sooča s prehodi iz ene politične stvarnosti (ki je praviloma tudi politična odvisnost) v drugo. Zaradi ignoriranja preproste definicije, da vsi začetki vsebujejo element spominjanja, izvira problematičen skupnostni pogled na lastno (nacionalno) preteklost (in s tem na sedanost). Resnici na ljubo si je vsaj tako težko predstavljati drugega ob drugem portrete cesarja Franca Jožefa, kralja Aleksandra Karađorđevića, Josipa Broza Tita in aktualnih predsednikov Republike Slovenije. Režimov, ki so jih poosebljali (oz. jih še), pač ni enostavno oblikovati v kompaktno, smiselno in gladko tekočo nacionalno zgodovino. Težavnost slovenskega pogleda na lastno politično zgodovino se med drugim zrcali v ideji o usodni razcepljenosti nacionalne skupnosti, ki se v političnem govoru manifestira kot ločitev duhov, kulturni boj, bratski razcep ipd. ter domnevno neprekinjeno preprečuje slovenski (nacionalni) skupnosti zdravo, produktivno, uspešno ipd. prihodnost. Ideja tudi po koncu prve deкаде 21. stoletja generira dovolj moči, da v političnem govoru nastopa v vlogi legitimnega argumenta.

Filozofinja Spomenka Hribar, ki sebe razume kot pobudnico (narodne) sprave in je integralni del politične dikcije o razcepljenosti nacije, je leta 2005 v svarilu pred novim krvavim obračunom in strahu, da državljanskega spora ne bo nikoli konec, zapisala enega od svojih mnogih pozivov k pomiritvi desetletja sprtih slovenskih duhov: »Končno bo treba resno vzeti poziv k spravi! Čas bi že bil, da bi se (mnogi) prenehali sprenevedati, kaj je sprava, češ, kdo naj se s kom 'spravlja'.«¹⁹ Filozofinja je ob koncu leta 2010 ponovno pisala o tem, da je po več kot sto letih narodnega razkola čas za spravo, in pozvala k skupnemu prizadevanju živeti tolerantno drug z drugim: »Preteklo dogajanje moramo dati v 'oklepaj' – toda najprej ga moramo v njegovi tragičnosti in tudi zločinskosti (s)poznati, ne pa zanikovati ali celo zganjati apologijo. /.../ To, da sprava ni mogoča, tudi ne drži, če ne bi bili vsaj do neke mere spravljeni med seboj, ne bi zmogli medsebojnega zaupanja in skupne energije za osamosvojitve.«²⁰

Osvetliti velja poudarek filozofinje – ker je to vsebina govora o razcepljenosti, ki jo bo sedanja generacija predala prihodnji –, da je bila državna

¹⁸ Dnevnik, 25. 9. 2010, 5.

¹⁹ Hribar, *Ločevanje duhov*, 93.

²⁰ Delo – sobotna priloga, 4. 12. 2010, 39.

osamosvojitvev kratek, a ključen in hvalevreden zgodovinski trenutek, ko je slovenska nacija pozabila na svoj razkol in združila moči v enotnem prizadevanju za državno osamosvojitvev. V nadaljevanju se bomo ustavili pri izvoru paradigme o političnem razkolu in vprašanju o tem, kdaj in zakaj je oznaka dobila negativno konotacijo. V prvi vrsti gre odgovor na uspešnost politizacije domnevnega razkola nacionalne skupnosti v slovenskem prostoru iskati v tesni navezanosti nacionalnega koncepta pri Slovencih v času svojega oblikovanja na Katoliško cerkev, ki narod razumeva kot družino, tj. celico, ki jo povezuje skupen jezik in katere razkol je poguben sam po sebi.

V katoliškem verskem listu *Družina* so v začetku petdesetih let prejšnjega stoletja nadvse ilustrativno združili stališče do naroda in svarilo pred njegovim razkolom: »Narod je razširjena družina. Zato ima človek do svojega naroda in do svoje domovine posebne dolžnosti, ki vežejo v vesti. Res je, da moramo kristjani ljubiti vse ljudi, toda ne vseh enako. V krščanski ljubezni je določen red in v tem redu ima ljubezen do naroda in domovine važno mesto. Zato narodno izdajstvo ni samo nekaj podlega, marveč je obenem greh. Sveto pismo izrecno uči, da ima človek do svojega rojaka večje dolžnosti, kakor do tujca.«²¹

Dve leti pred državno osamosvojitvijo je teolog in naslovni škof Vekoslav Grmič ob ustanovitvi Trubarjevega društva ugotavljal, da so dediščino protestantskega pisca sprejeli vsi Slovenci: »Minili so namreč časi, ko smo se Slovenci tudi ob Primožu Trubarju razhajali in tudi tega velikega svojega rojaka /.../ uporabljali za utemeljevanje nesrečne ločitve duhov.«²² Naslovni škof je zadel v srčiko prevladujočega političnega govora na Slovenskem in jasno nakazal smer, h kateri naj bi bilo Slovencem kot skupnosti edino vredno in smiselno težiti – k enotnosti. Pronicljiv teolog, ki je v svojih najaktivnejših letih neumorno iskal stične točke med krščanstvom in marksizmom, je vedel o čem govori, saj je že konec šestdesetih let 20. stoletja dramatično zapisal: »Danes menda bolj živo občutimo kakor kdajkoli, kako važno je, da postanemo drug drugemu res bratje, pa čeprav imamo različne nazore o zadnjih in najvišjih resnicah. Čas nas kliče k medsebojnemu spoštovanju in ljubezni ali pa bomo zaradi nestrpnosti in sovraštva doživeli pogin.«²³

Kulturni boj izvorno označuje izrinjanje Katoliške cerkve iz javnega življenja v Nemčiji v sedemdesetih letih 19. stoletja, do podobnih bojev pa

²¹ *Družina*, 4. 6. 1952, 3.

²² *Dnevnik*, 5. 8. 1989, 12.

²³ *Družina*, 15. 9. 1968, 9.

je prišlo tudi v Švici in Avstriji. Zgodovinarji utemeljujejo, da so se na Slovenskem spopadi med katoliško in liberalno smerjo v nacionalnem gibanju prvič očitno pokazali na občnem zboru osrednjega znanstvenega društva Slovenska matica leta 1872, istega leta pa so se spori zaostri tudi v kranjskem deželnem zboru. Do formalnega političnega razkola je prišlo, ko so postavili ločene kandidature na državnozbornih volitvah leta 1873. Kot je ugotavljal zgodovinar Ervin Dolenc, je bil osrednji interes udeležencev kulturnega boja na Slovenskem od vsega začetka dokopanje do vzvodov oblasti.²⁴

Kulturni boj je sintagma, ki je v slovenskem javnem govoru in zgodovinskem spominu politično in znanstveno utemeljena kot vseobsegajoča in prevladujoča poanta slovenske politične sedanjosti in preteklosti. Kulturni zgodovinar Igor Grdina izraz uvršča med tiste, ki zaznamujejo »mentalne strukture dolgega trajanja«, to pa med drugim pomeni, da ne meri na posamičen prelomni dogodek, ampak evocira in zaobsega niz medsebojno povezanih akcij in reakcij, ki jim je uspelo spremeniti obličje sveta.²⁵ Od konca druge svetovne vojne javni govor za raznovrstne politične reakcije, porojene iz vsakodnevne organizacije skupnega življenja, mrzlično in za vsako ceno išče primerjave v slovenski nacionalni preteklosti, nacionalno samozavedanje pri Slovencih pa je izrazito osredotočeno na lasten zgodovinski habitus in je zato zgodovinski diskurz vseprisoten v polju političnega (kot javnega). Tesen preplet med politiko in zgodovinopisjem je specifika slovenskega prostora, četudi so politični rezi (prelomi) v devetdesetih letih 20. stoletja tudi v drugih vzhodnoevropskih državah prispevali k vzpostavljanju novih spominskih ravnovesij in novih branj zgodovine.²⁶

Eden najvidnejših svetovnih zgodovinarjev druge polovice 20. stoletja Tony Judt je politično dogajanje v povojni Evropi med letoma 1947 in 1953 označil za kulturnobojno. Nov razkol, ki se je »najgloblje vtisnil v evropsko kulturno in intelektualno življenje« je umestil med komuniste in protikomuniste, med levico in desnico.²⁷ Tudi v slovenskem prostoru zgodovinarji za ta čas govorijo o kulturnem boju, vendar so komunisti obvladovali politični prostor do te mere, da boj z opozicijo ni bil mogoč, temveč je potekal v odnosu med komunistično oblastjo in Katoliško cerkvijo. Medtem ko so se, po Judtu, kulturni boji v Evropi končali v zgodnjih petdesetih letih

²⁴ *Oxfordova enciklopedija zgodovine*, 149; Dolenc, *Produktivnost in neproduktivnost kulturnega boja*, 163–165.

²⁵ Grdina, *Kulturni boj*, 47.

²⁶ Verginella, *Od spomina do zgodovine*, 13.

²⁷ Judt, *Povojna Evropa*, 235.

prejšnjega stoletja, naj bi v slovenskem prostoru kulturni boj trajal vsaj do konca osemdesetih let 20. stoletja oz. vse do današnjih dni.²⁸ Danes naj bi kulturni boj (re)aktivirala odprta vprašanja o povojnih pobojih in prizadevanja nekaterih referenčnih oseb v polju javnega po spravi med sprtima stranema.²⁹

Toda če smo natančni, nastopa ideja o nacionalni razklanosti v sodobnem javnem govoru na Slovenskem ozko in zgolj v vlogi političnega argumenta. Argument nacionalne razklanosti svoje vsebine ne črpa iz toka sedanjih političnih zadev, temveč je vsebina argumenta vezana na pretekle politične konstrukte. Z drugimi besedami: če minister za zunanje zadeve pobija politične nasprotnike tako, da jim očita kulturni boj, to še ne pomeni, da lahko govorimo o fenomenu kulturnega boja, ampak pomeni samo, da argument kulturnega boja, vezan na pretekle pomene, uspešno kroži v polju politične (kot javne) sfere.

Zaradi njene splošne (zlo)rabe danes vsi vemo, da je besedno zvezo o ločitvi duhov, ki je kasneje postala paradigmatična, uvedel teolog Anton Mahnič. Že leta 1908 je odločna Angela Vode vanj projicirala krivdo za nerodno in nedosledno politično nastopanje Slovencev: »*Mahničev duh je bil tako močan med slovenskimi klerikalci prav do zadnjega, da bi bili prodali tudi svojo narodno samobitnost. To me je že zgodaj začelo odbijati od katoliške struje, čeprav smo bili takrat vsi bolj ali manj vzgajani v verskem duhu.*«³⁰ Ko je začel Mahnič leta 1888 izdajati katoliško strokovno revijo *Rimski katolik*, je ostro obsodil obnovljeno slogaštvo med slovenskimi politiki in je v nasprotju s tem odločno zahteval katoliško načelnost.³¹ S tem je bil v izteku 19. stoletja politični teorem usidran, kultura javnega dialoga pa »*usodno prizadeta*«. ³² Zdelo se je, da v slovenski zgodovini od konca 19. stoletja naprej ni bilo ničesar onkraj usodne politične ločitve Slovencev. Vendar pripisovanje demonske vloge teologu Mahniču v slovenski zgodovini ponuja nadvse poenostavljen pogled na preteklost. Pri umestitvi teorema o razkolu slovenskega narodnega tkiva v slovenski politični prostor je večjo vlogo kot on odigralo slovensko časopisje, tesno vezano na strankarsko politiko.³³

²⁸ Dolenc, *Produktivnost in neproduktivnost kulturnega boja*, 177; Prunk, *Kulturni boj v slovenskem političnem življenju*, 42.

²⁹ Repe, *Sprava kot kulturni boj*, 100.

³⁰ Vode, *Spomin in pozaba*, 53.

³¹ Pirc, *Rimski katolik in ločitev duhov*, 109.

³² Grdina, *Kulturni boj*, 54.

³³ Amon, *Vloga slovenskega časopisja*, 12–14, 24.

Teolog Jožko Pirc ugotavlja, da sta ločitev duhov in kulturni boj pred prvo svetovno vojno v slovenski prostor sprva prinesla poživitev in konkurenco v kulturno življenje, v končni perspektivi pa nista privedla do zrelega in plodnega pluralizma idej. Vseobsegajoča bipolarnost je sčasoma postala ovira za splošen kulturni razvoj.³⁴ Zgodovinar Fran Zwitter je leta 1935 napisal tekst o bankrotu slovenskega liberalizma, danes referenčno razpravo o zgodovini liberalizma na Slovenskem. 'Observator', kakor se je podpisal pod prispevek, je pričel takole: »*Za božič se je pri nas spremenil režim* (oblast je prevzela Jugoslovanska radikalna zajednica, katere del je bila tudi bivša Slovenska ljudska stranka, op. p.) *in novi gospodarji domovine so proglasili za izvor vsega zla prejšnjo vsedrjavno stranko* (Jugoslovansko nacionalno stranko, katere del so bili tudi slovenski liberalci, op. p.).«³⁵

V času socialističnega režima se je skriti potencial za politizacijo ideje o razcepljenosti zrcalil v (samo)razumevanju katoličanov, da so »*drugorazredni državljani*«. ³⁶ Pravno-formalno osnovo za to je v javnem govoru socialističnega režima omogočala in predstavljala ustavna določba o ločitvi cerkve od države, s katero je oblast dosledno zavračala dostop do vzvodov oblasti posameznikom, ki so se javno deklarirali za pripadnike katoliške veroizpovedi.³⁷ Konec šestdesetih in v začetku sedemdesetih let 20. stoletja so slovenski katoličani po drugem vatikanskem koncilu in spričo liberalizacije jugoslovanske države vse bolj glasno zahtevali pravico do svojega mesta v sferi javnega, oblast pa je takšna prizadevanja imenovala klerikalizem in poziv k ločitvi duhov.³⁸ Teolog Janez Janžekovič je, denimo, leta 1968 nazorno shematiziral še zmeraj tleč odnos dobro znanega konflikta: »*Nekoč so zaradi svojega prepričanja trpeli komunisti, danes trpimo mi* (katoličani, op. p.).«³⁹

V času slovenske državne osamosvojitve je bila grožnja o narodnem razkolu v javnem govoru ponovno jasno izkristalizirana. Tedanji profesor na Teološki fakulteti v Ljubljani in poznejši slovenski nadškof Anton Stres je ugotavljal: »*Kaže, da bomo dočakali samostojnost dokaj skregani. Kot se za Slovence spodobi*.« Dodal je, da nekateri še zmeraj mislijo »po rdeče«, tj. komunistično, in so zanje kristjani »drugorazredni državljani«. Ocenil je, da do ponovne »delitve duhov« med Slovenci vendarle ne bo prišlo, hkrati

³⁴ Pirc, *Aleš Ušeničnik in znamenja časov*, 47.

³⁵ Zwitter, *Bankrot slovenskega liberalizma*, 303.

³⁶ *Družina*, 24. 6. 1984, 14.

³⁷ *Družina*, 1. 12. 1968, 12–13; 13. 5. 1984, 6.

³⁸ *Družina*, 21. 6. 1970, 15; 6. 6. 1971, 14; 4. 7. 71, 14; 19. 10. 1980, 14.

³⁹ *Družina*, 3. 11. 1968, 9.

pa je tudi sam dopustil to možnost, ko je zaključil: »Če bi se narod res spet razdelil v dva tabora, ki niti v najbolj usodnih trenutkih ne bi več zmogla stopiti skupaj, bi moral vsak priznati, da tokrat tega niso povzročili verniki.«⁴⁰ Tedanji novinar levičarskega tednika *Mladina* Ali Žerdin je v tistem času zapisal, da je cerkveni lobi eden najvplivnejših v slovenski politiki, ki si prizadeva za moralno prenovo družbe.⁴¹

Način, na katerega postavljajo sodobni humanistični in družboslovni raziskovalci idejo o razcepljenosti naroda v središče svojih raziskovalnih prizadevanj, izdatno pomaga pri vsakokratni regeneraciji političnega argumenta o kulturnem boju, ločitvi duhov, razklanosti naroda itd.⁴² Ko namreč ideji o razklanosti (kot abstraktnemu elementu nacionalnega (samo)razumevanja) podelijo pomen golega dejstva, ji hkrati podeljujejo tudi politični naboj. Političnim akterjem omogočajo znanstveno podkrepljeno (dis)kvalifikacijo raznovrstnih preteklih in sodobnih političnih konfliktov (kot sicer neobhodnega sestavnega dela javne sfere) za kulturni boj, ločitev duhov, razklanost naroda ipd.

Zgodovinar Janko Prunk je v prispevku iz leta 2006 z obžalovanjem ugotavljal, da je kulturni boj v nasprotju z njegovimi pričakovanji oživel tudi v samostojni slovenski državi: »Pokazalo se je, da so bolj prav imeli tisti, ki so skeptično ocenjevali, da se značaj slovenskega človeka ni dosti spremenil, da je ostal ideološko fiksiran, netoleranten, nedialoški. Bil je le pol stoletja komunističnega režima konzerviran in je čakal novo priložnost, da se pokaže v svoji naravi in izbruhne v prepire in nov kulturni boj.«⁴³ Še večja pričakovanja (in posledična razočaranja) do nove politične realnosti je gojil Justin Stanovnik, ki je nastajanje slovenske države doživljal nadvse dramatično: »Enoten duh, se je zdelo, veje po deželi. /.../ To so bila lepa pozna osemdeseta leta, ki bodo ostala v spominu zgodovine kot 'slovenska pomlad'. To je bil navdušujoči čas začetnega Demosa. Potem pa se je ta enotni svet /.../ nenadoma preklal.«⁴⁴

Ob vstopu v novo tisočletje je Marko Kos Slovincem pravi kulturni boj šele napovedoval, sprožil pa naj bi ga velik val priseljencev, ki bo pred slovensko družbo postavil vprašanje, katere vodilne vrednote naj sprejme;

⁴⁰ *Družina*, 16. 6. 1991, 3.

⁴¹ *Mladina*, 21. 4. 1992, 8.

⁴² Glej npr.: Oset, *Idejnopolitični spori*, 107; Dolenc, *Produktivnost in neproduktivnost kulturnega boja*, 163–179; Prunk, *Kulturni boj*, 19–45; Repe, *Sprava kot kulturni boj*, 93–100; Kos, *Kulturni boj*, 10–14; Tomšič, *Poraz logike kulturnega boja*, 7–8.

⁴³ Prunk, *Kulturni boj*, 42.

⁴⁴ Stanovnik, *Ločitev duhov*, 135.

svoje razmišljanje je zaključil z drzno tezo: »Več ko bomo že danes asimilirali tujcev, odpornejši bomo v prihodnosti.«⁴⁵ Medtem je publicist in univerzitetni profesor Vlado Miheljak januarja 2007 cinično zapisal, da ima Slovenija delitve v »genih«, saj da se deli že od pokristjanjevanja, preko antireformacijske ujme, krvavih soočanj med drugo svetovno vojno in po njej, poosamosvojitvenih spopadov do današnjih dni.⁴⁶

Še bolj jasen je bil Miheljak nekaj let prej, ko je zapisal, da je v osemdesetih letih 20. stoletja in v času obnovljene demokracije v prvi polovici devetdesetih let kazalo, da so stare delitve presežene in obstajajo le še v »utrujenih glavah in telesih ostarelih partizanov in domobrancev«. Vendar se je, tako Miheljak, izkazalo, da je: »kulturni boj z vso ikonografijo zgolj dremal kot duh v zaprti steklenici, dokler ni pred tremi leti v Slovenijo prišel Franc Rode (tedanji slovenski nadškof, op. p.) in ga kot Aladin spustil iz steklenice«. Dodal je, da je največja past kulturnega boja njegova univerzalnost: »Ne moreš enostavno reči, da se tega ne greš; kulturni boj izzove vse. Rokavico, ki je bila enkrat vržena, je treba pobrati. Če nekdo pravi, da je pravi Slovenec samo tisti, ki je kristjan ali zaznamovan s krščansko vero, je možna samo izbira: ali si 'za' ali 'proti'.«⁴⁷

Kot kaže, je ideja o razcepljenosti dobrodošlo orodje za oblikovanje politične pozicije za akterje vseh političnih in nazorskih usmeritev. Če sodi Miheljak med levo usmerjene intelektualce, se moralni teolog Ivan Štuhec v presledkih pojavlja kot ideolog desne politične usmeritve. Ni naključje, da tudi on vidi politično podobo slovenskega prostora v 20. in 21. stoletju kot fatalno nacionalno razklanost: »Če povzamemo politično zgodovino druge polovice 20. stoletja in prvega desetletja tretjega tisočletja, lahko rečemo, da smo katoličani doživeli teroristične umore na začetku okupacije, politični samomor z Dolomitsko izjavo in Edvardom Kocbekom, poveljne poboje, ki so jih izvršili pijani zmagovalci revolucije, kulturni umor v Strahu in pogumu (delu Edvarda Kocbeka, op. p.) ter vsem, kar je sledilo, medijski in politični umor v prvih letih sedanje države, samomor v času pred državnozborskimi volitvami leta 2000, 'umetniške' umore v zadnjih letih drugega tisočletja.«⁴⁸

Filozof Slavoj Žižek meni, da se v današnji postpolitični družbi, ko prihaja do pospešene kulturalizacije politike in so sfere ekonomije in državne uprave vse bolj depolitizirane ter razumljene kot stvar racionalnega upra-

⁴⁵ Kos, *Kulturni boj*, 10 in 14.

⁴⁶ *Dnevnik*, 24. 1. 2007, 5.

⁴⁷ *Dnevnik*, 31. 3. 2000, 5.

⁴⁸ Štuhec, *Ocena položaja razmerij med Cerkvijo, kulturo in politiko*, 195.

vljanja in utilitarnih dogovorov, vsi konflikti, ki se jih tako ne da rešiti, prevedejo v kulturne konflikte, 'spopade civilizacij'.⁴⁹ Zagovarjam tezo, da gre pri slovenski ideji o razcepljenosti naroda za politični (a splošno in trdno usidran) skupinski vzorec, ki perpetuira vprašanje razcepljenosti za izživetje skupnostne travme, nastale ne le zaradi nenehnega občutka nacionalne ogroženosti, ki ga povzroča majhnost nacionalne skupine, temveč predvsem zaradi krvave kulminacije političnega konflikta med pripadniki (nacionalne) skupnosti v času druge svetovne vojne in neposredno po njej.

Kajti pojmi ločitev, razkol, razcep ipd. v povezavi s slovensko nacionalno skupnostjo so dobili enoznačno slabšalni pomen šele po drugi svetovni vojni. Mahničev *Rimski katolik* je lahko, denimo, brez strahu pred javnimi očitki zapisal, da med »katoliško resnico in liberalizmom ni sprave, ni miru! Non possumus!« ali »ogibaj se občevanja z liberalci kaker kuge!«⁵⁰ Osrednje slovensko časopisje različnih svetovnonazorskih usmeritev je takšno medsebojno komunikacijo med svetovnimaj vojnama privedlo do najnižje možne točke. Zaostrena retorika enega vodilnih prvih slovenskih komunistov Dragotina Gustinčiča v pismu Lovru Kuharju leta 1933 tako ni bila nikakršna posebnost tedanjega slovenskega političnega prostora: »Morali bi povedati jasno, da je SLS samo fašistična stranka v rezervi. /.../ Klerikalci veljajo še vedno za prvobornike za svobodno Slovenijo, kar gotovo niso in kar je gotovo samo njihova maska. In od tukaj nam preti ne samo velika, temveč (v Sloveniji) glavna nevarnost.«⁵¹

Pomenski preobrat v smislu javno deklarirane obsodbe nacionalne razcepljenosti na eni in idealiziranje njene enotnosti na drugi strani lahko razumemo kot lekcijo druge svetovne vojne (in časa neposredno po njej), ko je prišlo do nasilnega spopada večjih razsežnosti med levo in desno politično usmerjenimi Slovenci. Zgodovinska lekcija je bila uspešno vključena v spomin skupnosti, saj jo brezhibno in brez težav vsakokrat znova ponotranjajo tudi v konflikt nevpletene generacije. Implikacije spomina na nekdanji »bratski« spopad v vsakodnevem političnem diskurzu lahko razumemo v funkciji mehanizma za preprečitev morebitnega ponovnega izbruha nasilja med člani nacionalne skupnosti v prihodnosti. Zgodovina nikakor ni slaba učiteljica, za kakršno jo po nemarnem označujejo tisti, ki jih je narava obdarila z enodimenzionalnim pogledom na svet.

⁴⁹ Delo – sobotna priloga (intervju Slavoj Žižek), 29. 12. 2007, 4–7.

⁵⁰ Hribar, *Ločevanje duhov*, 79.

⁵¹ Arhiv Republike Slovenije, fond: Dragotin Gustinčič.

VIRI IN LITERATURA

Arhivski vir

Arhiv Republike Slovenije, fond: Dragotin Gustinčič.

Časopisni viri

Slovenec, 1920, 1928, 1937.

Mladina, 1992.

Dnevnik, 1989, 2000, 2007, 2010.

Družina, 1952, 1968, 1970–71, 1980, 1984, 1991.

Delo, 2005, 2007, 2010.

Večer, 2010.

Tiskani viri

Josip Jeraj, *Državljska vzgoja; vzgojiteljem mladine*. Maribor 1926.

Josip Jeraj, *Slovinci in Jugoslavija: ljudska državljanska vzgoja*. Maribor 1940.

Monografije

Tony Judt, *Povojna Evropa 1945–2005* (1. knjiga). Ljubljana 2005.

Miroslav Krleža, *Deset krvavih let in drugi politični eseji*. Ljubljana 1962.

Oxfordova enciklopedija zgodovine; od 19. stoletja do danes. Ljubljana 1993.

Jožko Pirc, *Aleš Ušeničnik in znamenja časov: katoliško gibanje na Slovenskem od konca 19. do srede 20. stoletja*. Ljubljana 1986.

Anthony Smith, *Nacionalizem; teorija, ideologija, zgodovina*. Ljubljana 2005.

Angela Vode, *Spomin in pozaba*. Ljubljana 2000.

Članki

Smilja Amon, Vloga slovenskega časopisja v združevanju in ločevanju slovenske javnosti od 1797–1945. *Prispevki k zgodovini slovenskih medijev. Javnost*, vol. 15, 2008.

Ervin Dolenc, Produktivnost in neproduktivnost kulturnega boja v slovenski kulturi. *Kultura in politika*. Ljubljana 2007.

Bojan Godeša, Ustanovitev Osvobodilne fronte slovenskega naroda. *Slovenska novejša zgodovina; od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije 1848–1992*, 1. knjiga, Ljubljana 2006.

Igor Grdina, Kulturni boj. *Kulturni boj na Slovenskem včeraj, danes, jutri*. Ljubljana 2006.

- Spomenka Hribar, Ločevanje duhov. *Žrtve vojne in revolucije*. Ljubljana 2005.
- Janez Janša, Uvodni nagovor k srečanju. *Kultura in politika*. Ljubljana 2007.
- Marko Kos, Kulturni boj. *Nova revija*, št. 228–229/2001.
- Željko Oset, Idejnopolični spori v Slovenski matici od konca 19. stoletja do prve svetovne vojne. *Prispevki za novejšo zgodovino*, št. 1/2009.
- Jožko Pirc, Rimski katolik in ločitev duhov. *Mahničev simpozij v Rimu*. Celje 1990.
- Janko Prunk, Kulturni boj v slovenskem političnem življenju – brez konca in kraja. *Kulturni boj na Slovenskem včeraj, danes, jutri*. Ljubljana 2006.
- Mateja Ratej, Jugoslovani iz zadrege ali iz prepričanja in veselja? Razumevanje patriotizma in odnos do kraljeve dinastije Karađorđević pri Slovenski ljudski in Narodni radikalni stranki v letih 1918–1941. *Evropski vplivi na slovensko družbo*, Ljubljana 2008.
- Mateja Ratej, Koroščevo razumevanje demokracije v času njegove (1928) in Stojadinovičeve vlade (1935–1938). *Problemi demokracije na Slovenskem v letih 1918–1941*, Ljubljana 2007.
- Božo Repe, Sprava kot kulturni boj. *Onstran demokracije; izjave in stališča Liberalne akademije po letu 2005*. Ljubljana 2009.
- Justin Stanovnik, Ločitev duhov. *Cerkev v sedanjem svetu*, št. 9–10/1992.
- Peter Štih, Miti in stereotipi v podobi starejše slovenske nacionalne zgodovine. *Mitsko in stereotipno v slovenskem pogledu na zgodovino*. Ljubljana 2006.
- Ivan Janez Štuhec, Ocena položaja razmerij med Cerkvijo, kulturo in politiko. *Kultura in politika*. Ljubljana 2007.
- Matevž Tomšič, Poraz logike kulturnega boja. *Ampak*, november 2004.
- Marta Verginella, Od spomina do zgodovine: dolgotrajne vpetosti slovenskega zgodovinskega/From Memory to History: The Long-standing Embeddings of Slovenian Historicization. *Maska*, št. 117–118/2008.
- Peter Vodopivec, Pred ponovno odločitvijo. *Nova revija*, št. 95/1990.
- Fran Zwitter (Observator), Bankrot slovenskega liberalizma. *Sodobnost III* (1935).

THE IDEA OF A DIVIDED NATION – A COMPONENT PART OF PUBLIC SPEECH IN SLOVENIA FROM THE END OF THE 19TH CENTURY UNTIL TODAY

Summary

The (self-) comprehension of Slovenes has, from the second half of the 19th century, been based on a national concept. Each redesigning of the political order and each establishment of new institutional frameworks in Slovenia has ever since been followed by formation of new identification pillars. These pillars demand on the one hand the reconstruction of collective memory, and activation of oblivion and revelation of history on the other. The Slovene, although considerably small, (national) community uses intentional oblivion while dealing with the transfers from one political reality (which is mostly also a form of

a political dependence) to another. From ignoring the simple definition saying all beginnings include the element of remembrance, a problematic community perspective on own (national) past (and with it also the present) derives. It is reflected in the idea of fatal division of a national community and is reflected in the political speech as separation of spirits, as cultural fight, as brotherly split etc. At the end of the first decade of the 21st century this idea generates enough strength so it can, as a legitimate argument, be used in the political speech. The reason for the politicisation of the supposed split of the Slovene national community can first of all be found in the close attachment of the Slovene national concept to the Catholic Church, which understands a nation as a family, i. e. as a cell that has its own common language and whose split is, in itself, fatal. The Slovene idea on a divided nation is a political (at the same time also very common and heavily cast) collective pattern that perpetuates the division question of overcoming the collective trauma. The trauma is not only a product of constant feeling of national threat caused by smallness of the national community, but mostly because of bloody climax of the political conflict between members of the (national) community during the World War II and immediately afterwards.

DIE IDEE VON DER ZWIESPALT EINER NATION – EIN BESTANDTEIL DER ÖFFENTLICHEN SPRACHE IN SLOWENIEN VOM ENDE DES 19. JAHRHUNDERTS BIS HEUTE

Zusammenfassung

Von der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts berührte auch das (Selbst)-verständnis der Slowenen auf dem nationalen Konzept. Seitdem kommt nach der Rekonstruierung der politischen Ordnung in Slowenien und nach der Herstellung neuer institutionellen Rahmen immer die Gestaltung neuer Identifikationsstützen dazu. Diese Identifikationsstützen verlangen auf der einen Seite die Rekonstruierung der kollektiven Erinnerung und auf der anderen die Aktivierung des Vergessens und die Umwertung der Geschichte. Die slowenische, eine relativ kleine, (nationale) Gemeinschaft benutzt die Intention des Vergessens, um sich auf spezifische Weise dem Übergang von einer politischen Realität (die grundsätzlich auch eine politische Abhängigkeit ist) zu der anderen zu stellen. Aus dem Ignorieren einer einfachen Definition, dass aller Anfang auch die Elemente einer Erinnerung hat, entspringt die problematische kollektive Ansicht über die eigne (nationale) Vergangenheit (und damit auch über die Gegenwart), die sich unter anderem auch in der Idee der fatalen Zwiespalt der nationalen Gemeinschaft und in der politischen Sprache als Trennung der Geister, kultureller Kampf oder Bruderkwitz widerspiegelt.

Diese Idee generiert auch am Ende der ersten Dekade des 21. Jahrhunderts genug Kraft, um in der politischen Sprache als legitimes Argument aufzutreten. In erster Linie sollte man die Antwort auf die erfolgreiche Politisierung der mutmaßlichen Zwiespalt der slowenischen Nationalgemeinschaft in der engen Anlehnung des Nationalkonzeptes in Slowenien an die Katholische Kirche, die eine Nation als eine Familie versteht, als eine Zelle also, die durch gemeinsamer Sprache verbunden ist und derer Zwiespalt von sich aus fatal ist, suchen. Bei der slowenischen Idee der nationalen Zwiespalt handelt es sich um ein politisches (doch allgemein und tief festverankertes) kollektives Muster, das die Frage der nationalen Zwiespalt für die Überwindung des Traumas perpetuiert. Dieses Trauma entstand nicht nur wegen des ständigen Gefühls der nationalen Bedrohung, das aus der Kleinigkeit der Nationalgemeinschaft hervorgeht, sondern vor allem wegen des blutigen Höhepunkts des politischen Konflikts zwischen den Vertretern der (nationalen) Gemeinschaft während des Zweiten Weltkrieges und gleich danach.